

Oponentní posudek disertační práce:
Mgr. Lucia Brisudová, katedra geografie PPF UP Olomouc

Téma práce: Metódy participatívneho mapovania percepcie urbánneho priestoru

Disertační práce Lucie Brisudové se zabývá problematikou využití participativního mapování percepce městského prostoru, a to především z pohledu strachu z kriminality. Práce je koncipovaná, jako soubor šesti (6) článků, z toho jsou čtyři (4) již publikované a dva (2) jsou v recenzním řízení. Pokud se podíváme na striktně jen na již publikované články, jedná se o 3x Jimp a 1x výsledek typu C, tedy kapitola v knize. V portfoliu předložených prací chybí popis/určení podílu autorky na jednotlivých pracích, a není tomu tak ani v částech, kde autorka na 2-3 stranách stručně komentuje každý článek. Některé články toto rozdělení sice obsahují, kvůli standardům daného vydavatelství, ale není tomu tak u všech a mírně to ztěžuje určení vlastního přínosu autorky práce. Druhým bodem k diskusi ohledně autorčina přínosu je korektnost využití výstupů diplomové práce autorky, jako jednoho z výše zmíněných čtyř článků. Článek s názvem: „Mapping topo-ambivalent places for the purposes of strategic planning of urban space. The case of Šternberk, the Czech Republic“ v časopise Journal of Maps (JoM) obsahuje prakticky stejná data/mapy, jako diplomová práce Lucie Brisudové. Obrázky 29 a 33 z DP jsou téměř totožné (jen s překladem do AJ), jako hlavní mapa v článku v JoM. Na druhou stranu je potřeba říct, že článek v JoM obsahuje i data, která nejsou obsažena v DP – mapy rozdílu vnímání mezi residenty a přistěhovalci. Článek tak sice formálně splňuje kritéria (jedná se o Jimp publikaci s nenulovým IF, kde je autorka na pozici prvního autora), ale je otázkou, do jaké míry jsou výsledky v něm opravdu výsledkem disertační práce. Tento nesoulad podtrhuje i druhý článek – „To fear or not to fear? Exploring the temporality of topophobia in urban environments“, Šimáček a kol, 2020 publikovaný v Jimp časopise Moravian Geographical Reports (MGR). Oba články byly publikovány již v roce 2020 a odeslány do jednotlivých časopisů také v roce 2020 – u JoM to bylo 14. ledna 2020, u MGR 17. dubna 2020. Je tedy otázkou, do jaké míry jsou výstupem doktorského studia, které začalo v září 2019. Na druhou stranu je potřeba zdůraznit, že autorka se tématu mapování pocitu strachu/bezpečí věnuje dlouhodobě a disertační práce tak logicky navazuje na její předchozí výzkumné aktivity, což hodnotím jako pozitivní vývoj.

Zbývající dva publikované výstupy jsou z roku 2023 a z pohledu oponenta mají jasnou návaznost na práci autorky a jedná se buď o prvoautorský článek ve vysoce prestižním časopise (Cities), za který autorka získala i cenu rektora UP, či sice „jen“ kapitolu v knize, ale ta to se jedná o publikace v mezinárodním týmu (i když i v tomto případě autorka částečně čerpá z dat z DP). Obě práce mají tedy z mého pohledu výrazně vyšší přidanou hodnotu a návaznost na disertační práci než první dva prezentované články. Vzhledem k tomu, že všechny čtyři články již prošly recenzním řízením, nebudu se tedy vyjadřovat k jejich obsahu.

Dva články, které jsou součástí disertačního spisu autorky jsou zatím nepublikované, a je otázkou, jaká míra „procesu“ je akceptovatelná, jestli stačí, že jsou články odeslané k recenznímu řízení, či vyžadovat, aby byly články alespoň po prvním kole recenzí, ale to je spíše na rozhodnutí oborové rady, jejímž členem nejsem. Nicméně oba články vycházejí přímo z výzkumu autorky, který je navázaný na téma její disertační práce a oba jsou opět tvořeny

v mezinárodním týmu, což jen potvrzuje kvality autorky a její odbornost v dané problematice. Práce samotná tedy, mimo komentované články, obsahuje teoretické zarámování behaviorální geografie, úvod do mentálních map, participativního mapování, P/PPGIS a klasifikaci jednotlivých metod participativního sběru prostorových dat (geoparticipace).

V teoretickém úvodu autorka velmi podrobně popisuje vznik behaviorální geografie a text, přestože je obsahově velmi kvalitní, někdy působí příliš těžce, což možná způsobuje i to, že autorka používá dlouhé pasáže, které nedělí na kratší části – extrémem je např. strana 20 (podobně např. i str. 27 či 40), kterou tvoří jeden monolit – jeden odstavec. Nicméně, kapitola 1, alespoň co dokáži posoudit, neobsahuje žádné výraznější nesrovnalosti. V kapitole 2 – od mentálních map k participativnímu mapování se již objevuje více tvrzení, u kterých by bylo možné delší diskuse, protože a) není jasná/mezinárodně uznaná definice, či b) autorka přebírá jen jednu argumentační linku, bez přihlédnutí k jiným alternativám. Například na začátku strany 34 autorka píše: „Lepšie pochopenie kognitívnych procesov a rastúci záujem o mentálne mapy, predstavujúce cenný zdroj informácií, viedol k rozšíreniu mentálneho mapovania do širšieho aplikačného rámca. Ten spočiatku zahŕňal už zmienené výskumy v oblasti vymedzovania hraníc regiónov, zisťovania preferencií k bývaniu, či mapovania strachu z kriminality, avšak zásadný prínos spočíva v zapojení týchto poznatkov a techník priamo do oblasti participatívneho mapovania.“, jaký je tedy dle autorky rozdíl mezi mentálním mapováním a participativním mapováním? Autorka zároveň na straně 35 píše, že participativní mapování je „vždy realizované skupinou lidí, kteří nejsou experti na dané téma...“ – s tím bych výrazně nesouhlasil, participativní mapování, jako každá jiná metoda, může a být používáno i v rámci expertních setkání.

Další drobné nesrovnalosti se objevují v terminologii – PPGIS se ve většině publikací překládá jako Public Participation GIS. Popisovaný rozdíl mezi PGIS a PPGIS je jen jedním z možných – někteří autoři dělí tyto přístupy také podle jejich geografického ukotvení – PGIS spíše Globální Jih, PPGIS spíše Globální Sever, či podle míry/způsobu facilitace – PGIS – více top-down/facilitovaný, PPGIS – více bottom-up, community-led. Při práci s více různými metodami je pak občas matoucí, jak autorka sama v práci chápe rozdíl mezi „sketch map“ a „mental map“, jestli tam tedy rozdíl vidí... Stejně tak tvrzení, že přesnost GPS u mobilních telefonů je více než 15m vychází sice z citovaného zdroje, ale ten je již 15 let starý a současné mobilní telefony již často přijímají duální GPS signál a tím pádem se jejich přesnost pohybuje okolo 3-4 m.

Na delší akademickou diskusi je patrně tvrzení autorky (str. 54) „V prípade retrospektívnych metód sú informácie, ktoré účastníci v participatívnom procese poskytujú, získavané zo znalostí uložených v ich pamäti. Reprezentujú tak poznatky o priestore, ktoré sú výsledkom informácií nadobudnutých z primárnych zdrojov (prostredníctvom ľudských zmyslov) a sekundárnych (sprostredkovaných) zdrojov (médiá, rozhovory s inými ľuďmi apod.), ktoré nemusia byť nevyhnutne založené na pravde.“ a „Práve preto je in-situ informácie možné považovať za „pravdivejšie“ vyjadrenie myšlienok a pocitov účastníka“. Podle mého názoru jsou obě metody založené na percepci, tedy obě jsou ovlivněny osobou respondenta – ať už přímo, či nepřímo. I při sběru dat in-situ je respondent ovlivněn svými zkušenostmi a okolím kolem sebe hodnotí na základě nějakého vzorce chování, znalostí či zkušeností. O stránku dále autorka píše „Prvý (retrospektívny) vyžaduje získanie informácií na základe spomienok, zatiaľ čo druhý typ (in-situ) sa týka bezprostredného a nezaujatého vnímania.“ – podle mého názoru neexistuje nic takového jako nezaujaté vnímání. Objektívni, nezaujaté vnímání informací není možné, každý mozek přijímané informace nějakým způsobem přejímá/přetváří analyzuje. Nezaujaté vnímání je možné z pohledu stroje, ale těžko ho dosáhneme u člověka.

Dalším výraznějším bodem, kde s autorkou nedokážu příliš souhlasit jsou strany 59-60, kde hodnotí aspekty participace – „Výskumy ukazují, že za většinou získaných dat stojí len malé percento zapojených respondentov (napr. cca 25 % správ v aplikácii FixMyStreet pochádza od 1 % používateľov, Solymosi a kol., 2017). Tento nesúlad veľmi úzko súvisí s motiváciou ľudí prispievať zdieľaním svojich skúseností a vedie k ďalšej slabšej stránke, prítomnej v mnohých štúdiách (napr. Mody a kol., 2009; Blom a kol., 2010; Solymosi a kol., 2015), ktorou je malá vzorka respondentov a nízka miera odozvy.“ – to je síce pravda, ale platí to pouze pro dlouhodobé projekty – např. Wikipedia, OpenStreetMap, apod. Naopak to neplatí pro krátkodobé projekty participativního mapování – např. Maptionnaire či PocityMapy.cz. Další aspektem se kterým nesouhlasím je „Systematické prehľady EMA štúdií naprieč rôznymi disciplínami potvrdzujú, že poskytnutá finančná kompenzácia má silný pozitívny efekt na ochotu respondentov zapojiť sa do výskumu a zodpovedne vyplňať dotazníky (Wrzus & Neubauer, 2023). V prípade nedostačujúcich finančných zdrojov, či snahe vyhnúť sa finančnej motivácii, sa ako iný motivujúci faktor osvedčilo objasnenie dôležitosti občianskej participácie.“ – toto je pravda predovšetkým v anglosaských zemích, ale je to v priamom rozpore s výsledky disertační práce Barbory Haltofové (2019), kde parametr „Odměna občanům za využívání aplikace“ byl vyhodnocena jako nejméně důležitý z celkem 60 motivačních aspektů využívání geocrowdsourcingových aplikací v prostředí ČR.

Je přinejmenším překvapující, že samotná práce vlastně neobsahuje nějaké uzavření výzkumu autorky. Konec úvodu (str. 65) tak působí mírně neukončeně/useknutě. Autorka sice má v práci kapitulu závěr – str. 81, ale ta působí více jako shrnutí. Autorka si na straně 12 stanovuje čtyři dílčí cíle, ale v závěru mi chybí konkrétní odpovědi na tyto cíle.

Tím, že je práce psaná, pro mě v cizím jazyce, nejsem schopen hodnotit gramatickou správnost textu. Občas se vyskytují překlepy a drobné chyby ve formátování, sirotci a vdovy, vložená str. 7 mezi stranu 105 a přílohu 1, apod.

Dotazy: Autorka popsala 5 vln nástupu PGIS, ale tento popis končí v roce 2015/6, existuje podle jejího názoru již šestá (sedmá) vlna? Pokud ano, čím se odlišuje? Proč mezi in-situ/real-time nedigitálními metodami nejsou pozorování či field-mapping – dva klasické přístupy/metody geografie? Může se autorka vyjádřit k mým výtkám na stranách 54 a 59/60.

Disertační práci, i přes své komentáře výše, hodnotím jako zdařilou a gratuluji Lucii Brisudové k velmi dobře odvedené práci. Práci **doporučuji k obhajobě** a těším se na diskusi.

V Olomouci dne 7. března 2024

doc. Mgr. Jiří Pánek, PhD.